

Publikacja / Publication	Kościół według papieża Franciszka. Troska o wiarygodność Kościoła, Rabiej Stanisław Jan
DOI wersji wydawcy / Published version DOI	http://dx.doi.org/10.25167/9788367399227_10
Adres publikacji w Repozytorium URL / Publication address in Repository	https://repo.uni.opole.pl/info/article/UO9001658989d6496c878e126c10118320/
Data opublikowania w Repozytorium / Deposited in Repository on	1 gru 2023
Wersja dokumentu / Document version	wersja wydawcy / publisher version
Cytuj tę wersję / Cite this version	Rabiej Stanisław Jan: Kościół według papieża Franciszka. Troska o wiarygodność Kościoła, W: Wiara i niewiara w Kościół. Wyzwania kryzysu i poszukiwanie dróg jego przezwyciężenia / Glombik Konrad Józef (red.), Opolska Biblioteka Teologiczna, nr 182, 2023, Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego UO, ISBN 978-83-67399-22-7, s. 131-147, DOI:10.25167/9788367399227_10

STANISŁAW RABIEJ

Uniwersytet Opolski, Wydział Teologiczny

<https://orcid.org/0000-0003-3677-2128>

Kościół według papieża Franciszka

Troska o wiarygodność Kościoła

1. Kontekst: „teologia Ludu Bożego”

Myśl eklezjalna J. Bergoglio nie może być rozumiana bez nawiązania do teologii ludu (hiszp. *teología del pueblo*) wyrosłej w łonie tzw. argentyńskiej szkoły teologicznej, która stanowi kontekst jej rozwoju¹. Promotorami tego nurtu byli Lucio Gera i Rafael Tello. Wychodząc od idei ludu, zarysowywali relację między ludem Bożym a ludami ziemi, niezależnie od ideologii marksizmu i liberalizmu. L. Gera definiuje lud na podstawie kultury zakorzenionej we wspólnej pamięci historycznej, wspólnych dziejach, wspólnym stylu życia (kulturze) i wspólnym projekcie historycznym². Dla teologii ludu ważne jest rozumienie Kościoła jako ludu Bożego w dialogu z ludami ziemi i ich kulturami. Wyrazem tego jest dowartościowanie pobożności ludowej. Temat ten pojawił się już w adhortacji apostołskiej papieża Pawła VI *Evangelii nuntiandi* (1974)³. „Lud” jest tutaj zarówno

¹ J.C. SCANNONE, *Lucio Gera: un teologo „dal” popolo*, „La Civiltà Cattolica” 3954 (2015), s. 539–550; L. GERA, *La religione del popolo. Chiesa, teologia e liberazione in America Latina*, Bologna: EDB 2015; A. IVEREIGH, *The Great Reformer. Francis and the Making of a Radical Pope*, New York: Henry Holt and C 2014, s. 95, 110, 122, 142, 182, 296; P. VALLELY, *Pope Francis. Untying the Knots. The Struggle for the Soul of Catholicism*, Londres: Bloomsbury 2013, s. 24, 137.

² J.C. SCANNONE, *Le pape du peuple. Entretiens avec Bernadette Sauvaget*, Paris: Cerf 2015, s. 51.

³ L. MOREIRA NEVES, *Evangelii nuntiandi: Paul VI’s Pastoral Testament to the Church*, <https://www.ewtn.com/catholicism/library/evangelii-nuntiandi-paul-vis-pastoral-testament-to-the-church-1983> (24.06.2023).

podmiotem wiary wyrażonej w pobożności ludowej, jak i aktywnym podmiotem historii, z jej projektami w perspektywie wyzwolenia⁴. Tendencja ta została podjęta przez episkopat latynoamerykański, zwłaszcza w Puebla, gdzie L. Gera pomógł opracować dokument oparty na nauczaniu Soboru Watykańskiego II i adhortacji Pawła VI. Dokument z Aparecidy był tego owocem⁵. Kard. Jorge Bergoglio, jako arcybiskup Buenos Aires, przewodniczył komisji redagującej ten dokument⁶.

Trudno oprzeć się wrażeniu, że z kolei adhortacja *Evangelii gaudium* papieża Franciszka proponuje podobny zbiór wytycznych, które mogą pobudzić i ukierunkować w całym Kościele nowy etap ewangelizacyjny, pełen zapału i dynamizmu. Nie jest zaskoczeniem to, że papież rozpoczyna swoją adhortację apelem o „Kościół wyruszający w drogę”, który ma „podać drogą duszpasterskiego i misyjnego nawrócenia”. Cytuje wprost w *Evangelii gaudium* fragment Dokumentu z Aparecidy (nr 551): „Bądźmy we wszystkich regionach ziemi w permanentnym stanie misji”⁷.

W trudzie misyjnym Kościoła kapitalne znaczenie – zdaniem Franciszka – odgrywa pobożność ludowa, która nierozzerwalnie związana jest z „teologią ludu”⁸. Papież nie ma tu na uwadze ewangelizacji pobożności ludowej, co jest klasycznym problemem (także magisterialnym), ale przeciwnie, postuluje uznanie pobożności ludowej jako siły ewangelizacyjnej. Lud Boży może ewangelizować i faktycznie ewangelizuje w oparciu o własną wiarę (*sensus fidelium*). Tym samym staje się bardziej aktywnym niż biernym podmiotem Kościoła zdążającego drogami zbawienia pod przewodnictwem swoich pasterzy. Pobożność ludowa jest definiowana jako „miejsce teologiczne”, faktycznie wzbogacające eklezjologię. W tym świetle rozróżnienie między *ecclesia docens* i *ecclesia discens* zostaje zrelatywizowane: to cały Kościół, jako wierzący lud, jest źródłem nauczania. Należy zauważyć, że tak pojmowana

⁴ J.C. SCANNONE, *Papa Francesco e la teologia del popolo*, „La Civiltà Cattolica” 3930 (2014), s. 553–656.

⁵ Dokument z Aparecidy (29 VI 2007). V OGÓLNA KONFERENCJA EPISKOPATÓW AMERYKI ŁACIŃSKIEJ I KARAIBÓW, *Dokument końcowy. Jesteśmy uczniami i misjonarzami Jezusa Chrystusa, aby nasze narody miały w Nim życie* (13–31 V 2007), wyd. polskie: Gubin 2014.

⁶ CH. KRAUSS, G. KRUIP, *Im Selbstblockaden verstrickt. Römische Korrekturen am Schlussdokument von Aparecida*, „Herder Korrespondenz” 61 (2007), s. 450–453; L. MARTINEZ SAAVEDRA, *La conversion des Églises latino-américaines. De Medellín à Aparecida (1968–2007)*, Paris: Karthala 2001.

⁷ FRANCISZEK, *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium”*, Kraków: WAM 2013 (dalej: EG), nr 25.

⁸ V. M. FERNANDEZ, *Ce que nous dit François*, Paris: de l’Atelier 2014.

pobożność ludowa jako *locus theologicus* stanowi ważne wyzwanie dla nowej ewangelizacji i pracy misyjnej Kościoła⁹.

Pobożność ludowa wyraża się w gestach i jest przejawem życia teologicznego ożywianego działaniem Ducha Świętego. W rezultacie nie jest ona pozbawiona treści, ale objawia ją i wyraża bardziej symbolicznie niż za pomocą intelektu. Wtedy w akcie wiary bardziej podkreśla się *credere in Deum* niż *credere Deum*. Można tu jeszcze przywołać klasyczne odniesienie do *sensus fidei*, który pozwala wierzącym na przyłgnięcie do wiary, która nie jest systemowa, ale rzeczywista¹⁰. I niewątpliwie to *fides qua* jest tutaj podkreślane w odniesieniu do *fides quae*, co nie jest naturalną tendencją Magisterium, które kładzie nacisk na integralność otrzymanej wiary. W duszpasterskim oddziaływaniu papież zwraca uwagę, że istnieje duży opór przed przezwyciężeniem wizerunku Kościoła sztywno podzielonego na przywódców i podwładnych, na tych, którzy uczą, i tych, którzy muszą się uczyć. Franciszek próbuje przekonywać, że chodzenie razem odkrywa poziomość, a nie wertykalność linii Kościoła. Zaznacza przy tym, że wykładnią kierunków podążania Kościoła jest każdy z członków Kościoła. *Sensus fidei* (zmysł wiary), który stara się wyrazić „stan” przekonania wierzących względem określonej doktryny, prowadzi w kierunku *consensus fidelium* czy *universus ecclesiae sensus*¹¹. W rezultacie predestynuje ochrzczonych do godności prorockiej, która pomaga rozeznaczyć, jakie są drogi Ewangelii w teraźniejszości. Jednocześnie podkreśla, że

ćwiczenie *sensus fidei* nie może sprowadzać się do przekazywania i porównywania opinii, które mogą istnieć na ten lub inny temat, jakiś pojedynczy aspekt doktryny lub określoną zasadę dyscypliny (...). Nie może też przeważać idea rozróżniania większości i mniejszości¹².

⁹ EG 124–126.

¹⁰ CH. THEOBALD, *L'exhortation apostolique „Evangelii gaudium”*. *Esquisse d'une interprétation originale du Concile Vatican II*, RTL 46 (2015), s. 321–340.

¹¹ SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym „Dei verbum”*, nr 8, w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań: Pallottinum 2002, s. 353; MIĘDZYNARODOWA KOMISJA TEOLOGICZNA, *Sensus fidei w życiu Kościoła. Dokument Międzynarodowej Komisji Teologicznej*, Kraków: Znak 2015; T. KAŁUŻNY, *Zmysł wiary jako zjawisko eklezjalne. Kontekst teologiczno-historyczny*. „Theological Research. The Journal of Systematic Theology” 5 (2017), s. 55–70.

¹² FRANCISZEK, *Ai Fedeli della Diocesi di Roma*, <https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2021/september/documents/20210918-fedeli-diocesiroma.html> (24.06.2022).

Nie może być *sensus fidei* bez uczestnictwa w życiu Kościoła, które nie jest tylko aktywizmem katolickim, ale tym „uczuciem”, które jest karmione „uczuciem Chrystusa” (Flp 2,5)¹³.

Papież Franciszek mówi o *sensus fidei* całego ludu Bożego jako potężnej sile i gwarancji przetrwania Kościoła wśród różnych zawirowań. Kluczowe w tym momencie jest umożliwienie jak największej liczbie wiernych doświadczenia takiego sposobu funkcjonowania Kościoła, który można by nazwać „wspólnym podążaniem drogą”. Istotne jest w tym procesie, aby na rozmaitych poziomach wspólnoty (grupy parafialne, diecezjalne, okołokościelne) mogły swobodnie wypowiedzieć się i zostać wysłuchane. Aby metaforyka „wspólnej drogi” przybrała realne kształty, watykańskie dokumenty przygotowujące synod zawierają sporo bardziej szczegółowych pytań, które układają się w przenikliwy rachunek kościelnego sumienia. Dokument przygotowawczy i *Vademecum* sugerują, że istotne są nie tylko dyskusje, lecz także głęboka praca formacyjna, której potrzebują zapewne także hierarchowie¹⁴.

Biskup Rzymu zwraca uwagę, że nawet w koncepcji „ludu Bożego” może istnieć sztywna i antagonistyczna hermeneutyka, pozostająca w pułapce idei wyłączności, przywileju, jak to miało miejsce w przypadku interpretacji pojęcia „wybór”, którą korygowali prorocy, wskazując, jak należy ją właściwie rozumieć. Wybraństwo nie jest przywilejem, lecz darem¹⁵. Dla uzasadnienia działań w Kościele, które uczynią go społecznością bardziej ludzką w swej misji wobec świata, papież używa również pojęcia „misterium kruchości”. Zwraca uwagę, że potrzebujemy siebie nawzajem oraz przypomina, że nikt nie może ocalić się sam. Podkreśla, że misterium kruchości jest charyzmatem, który ubogaca Kościół. W spektakularnej formie Franciszek dał temu wyraz 8 grudnia 2022 r. – w uroczystości Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny. Kiedy modlił się o pokój w Ukrainie na Placu Hiszpańskim w Rzymie, w trakcie tej uroczystości w pewnym momencie przestał przemawiać, wyraźnie wzruszony zaczął płakać. Franciszek nie był w stanie mówić przez około pół minuty. Później kontynuował modlitwę drżącym gło-

¹³ Tamże.

¹⁴ P. SIKORA, *Wspólna droga*, „Tygodnik Powszechny” (10 IX 2021), <https://www.tygodnikpowszechny.pl/wspolna-droga-168970> (12.10.2022).

¹⁵ FRANCISZEK, *Synod to nie wymiana opinii, lecz słuchanie Ducha*, <https://www.vatican-news.va/pl/papiez/news/2021-09/papiez-synod-to-nie-wymiana-opinii-lecz-sluchanie-ducha.html> (21 IX 2022): „Synodalność nie jest rozdziałem w traktacie o eklezjologii, ani tym bardziej modą, sloganem czy nowym terminem, którym można się posługiwać czy manipulować na naszych spotkaniach. Nie! Synodalność wyraża naturę Kościoła, jego formę, jego styl, jego misję” (Rzym, 18 września 2021).

sem. Watykańskie nagranie, na którym widać, jak Franciszek płacze, obiegło w tym czasie światowe media¹⁶.

W rezultacie misterium kruchości może uczynić społeczeństwa bardziej ludzkimi i braterskimi. Świadomość, że potrzebujemy siebie nawzajem, pomogłaby nam mieć mniej wrogie relacje z tymi, którzy nas otaczają! I jakże bardzo stwierdzenie, że nawet narody nie mogą ocalić się same, skłoniłoby nas do poszukiwania rozwiązań bezsensownych konfliktów, jakie przeżywamy¹⁷.

2. Kościół ubogich

Jeśli *sensus fidei* należy do całego ludu Bożego, to w sposób szczególny należy do ubogich. Papież upomina się o nich: „Oni mają nas wiele do nauczenia. Uczestnicząc w *sensus fidei*, poznają oni cierpiącego Chrystusa poprzez własne cierpienia. Konieczne jest, abyśmy wszyscy pozwolili się przez nich ewangelizować” (EG 198). To właśnie w takich fragmentach możemy najlepiej dostrzec reaktywację eklezjalną ubogich, która tutaj przybiera formę odwrócenia, między *Ecclesia docens* i *Ecclesia discens*. To ubodzy są aktywnymi podmiotami nauczania poprzez ich „identyfikację” z cierpiącym Chrystusem. Pod tym względem Franciszek wydaje się być znacznie bliżej, niż jego poprzednicy, oddolnych wspólnot kościelnych¹⁸. Uznanie najuboższych za aktywne podmioty i odczytywanie tekstów Pisma Świętego przez pryzmat doświadczenia cierpienia i niesprawiedliwości są zgodne z wczesnymi przekonaniem J. Bergoglio¹⁹.

Wiarygodnym uzasadnieniem tych słów jest osobiste zaangażowanie papieża, nacechowane troską o ubogich, w szczególności o bezdomnych oraz uchodźców. Bezpośrednim realizatorem tych deklaracji stał się papieski jałmużnik – kard. Konrad Krajewski. Jego wysiłkiem, wspartym pracą wolunta-

¹⁶ *Piazza di Spagna. Papa Francesco prega l'Immacolata per l'Ucraina. E si commuove*. <https://www.avvenire.it/papa/pagine/papa-francesco-immacolata-concezione-8-dicembre-2022> (9.12.2022); *Papież przerwał modlitwę i zapłakał. „Wielki ból, wielki porażka dla ludzkości”*, <https://deon.pl/kosciol/papiez-przerwal-modlitwe-i-zaplakal-wielki-bol-wielki-porazka-dla-ludzkosci,2359043> (10.12.2022).

¹⁷ Wcześniej na ten temat: S. RABIEJ, *Eklezjologia inkluzywna wg papieża Franciszka*, „Studia Oecumenica” 22 (2022), s. 23–46.

¹⁸ L. MARTINEZ SAAVEDRA, *La conversion des Églises latino-américaines*, s. 84–86.

¹⁹ M. FAGGIOLI, *Sorting out Catholicism. A Brief History of the New Ecclesial Movements*, Collegeville: Liturgical Press 2014, s. 143.

riuszy, pojawiły się kontenery ustawione pod kolumnadą Berniniego na placu św. Piotra, prysznicie oraz ambulatorium dla bezdomnych. Codziennie też wydawane są darmowe posiłki na dworcach kolejowych Wiecznego Miasta. Innym praktycznym uzasadnieniem dla tych apeli była podróż Franciszka na włoską wyspę Lampedusa, będącą bramą do Europy dla setek tysięcy uchodźców z Afryki (lipiec 2013). Podczas tej pierwszej podróży papieskiej wyraźnie potępił „logikę obojętności” i zaapelował do krajów Unii Europejskiej, by odważniej i hojniej włączały się w ratowanie uchodźców²⁰.

Głośnym echem odbił się apel Franciszka z 5 września 2015 r., kiedy prosił „by każda parafia, każdy klasztor i każde sanktuarium w Europie przyjęły jedną rodzinę uchodźców”²¹. Sam zresztą jednej takiej rodzinie oddał mieszkanie w murach Watykanu. Kolejnym znaczącym krokiem w kierunku peryferii stała się podróż apostolska na wyspę Lesbos. Tam wraz z ekumenicznym patriarchą Konstantynopola Bartłojem podpisano wspólną deklarację wzywającą do stawienia czoła przeżywanemu przez Europę kryzysowi humanitarnemu i zażegnania przyczyn leżących u jego podstaw²².

Apel w obronie wzrastającej populacji uchodźców i emigrantów na Starym Kontynencie wpisuje się doskonale w inny *leitmotiv* tego pontyfikatu. Jest nim, jak powszechnie wiadomo, opcja na rzecz ubogich. Wielokrotnie w swoich katechezach, homiliach, medytacjach podczas modlitwy „Anioł Pański” upominał się o najuboższych. W jednym z nich przypomniał, że

Kościół jest powołany, aby dotrzeć na dzisiejsze rozstaje dróg, to znaczy do peryferii geograficznych i egzystencjalnych ludzkości, do tych miejsc na obrze-

²⁰ F. MONTENEGRO, *Lampedusa kluczem do zrozumienia pontyfikatu Franciszka*, <https://www.vaticannews.va/pl/watykan/news/2021-12/kard-montenegro-lampedusa-kluczem-do-zrozumienia-pontyfikatu-f.html> (21.12.2021).

²¹ FRANCISZEK, *Angelus*, Piazza San Pietro, 6 IX 2015, https://www.vatican.va/content/francesco/en/angelus/2015/documents/papa-francesco_angelus_20150906.html (7.09.2015): *Pertanto, in prossimità del Giubileo della Misericordia, rivolgo un appello alle parrocchie, alle comunità religiose, ai monasteri e ai santuari di tutta Europa ad esprimere la concretezza del Vangelo e accogliere una famiglia di profughi. Un gesto concreto in preparazione all'Anno Santo della Misericordia* („Dlatego w związku ze zbliżaniem się Jubileuszu Miłosierdzia kieruję apel do parafii, wspólnot zakonnych, do klasztorów i sanktuariów w całej Europie o konkretne wyrażenie Ewangelii i przyjęcie po jednej rodzinie uchodźców. To konkretny gest w ramach przygotowań do Roku Świętego”).

²² *Dichiarazione congiunta di Sua Santità Bartolomeo, Patriarca Ecumenico di Costantinopoli, di sua Beatitudine Ieronymos, Arcivescovo di Atene e di tutta la Grecia del Santo Padre Francesco* (Mòria Refugee Camp, Lesvos, 16 IV 2016), https://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2016/april/documents/papa-francesco_20160416_lesvos-dichiarazione-congiunta.html (18.04.2016). Towarzyszył temu piękny gest: na pokład samolotu Franciszek zabrał kilka muzułmańskich rodzin uchodźców, nad którymi opiekę we Włoszech przejęła następnie Wspólnota św. Idziego.

zach, do tych sytuacji, w których ludzie znajdują się w obozach i żyją strzępami człowieczeństwa, bez nadziei²³.

W listopadzie 2016 r. Franciszek ustanowił Światowy Dzień Ubogich. W Kościele katolickim obchodzony jest w XXXIII niedzielę zwykłą²⁴. Każdorazowo towarzyszy mu specjalna celebracja i list apostolski papieża. W dedykowanym na VI Dzień Ubogich (13 XI 2022) czytamy:

Widzimy dzisiaj, jak ludzie powstają przeciwko ludziom, i z udręką patrzymy, jak bardzo poszerzyły się konflikty, jak wojny powodują śmierć tak wielu niewinnych ludzi i pomnażają truciznę nienawiści. Także dziś, o wiele bardziej niż wczoraj, jakże wiele braci i sióstr, ciężko doświadczonych i zrozpaczonych, miuguje w poszukiwaniu nadziei, a wiele osób żyje w niepewności z powodu braku zatrudnienia lub niesprawiedliwych i niegodnych warunków pracy. I także dzisiaj ubodzy są najbardziej dotknięci przez każdy kryzys²⁵.

Podobne zaproszenie do wyjścia w stronę najuboższych padło 12 listopada 2021 r. podczas spotkania z ubogimi w bazylice Matki Bożej Anielskiej w Asyżu:

Nadszedł czas, aby ubodzy znów mogli zabrać głos, ponieważ zbyt długo ich żądania pozostawały niewysłuchane. Nadszedł czas, aby otworzyły się oczy i dostrzeżono stan nierówności, w którym żyje tak wiele rodzin. Nadszedł czas, aby zakasać rękawy i przywrócić godność poprzez tworzenie miejsc pracy. Nadszedł czas, aby ponownie wstrząsnęła nami rzeczywistość głodujących dzieci, zniewolonych, miotanych przez wody, tonących w przerażeniu, niewin-

²³ FRANCISZEK, *Angelus*, Piazza San Pietro, 11 X 2020, <https://www.vaticannews.va/pl/papiez-franciszek/angelus/2020-10/aniol-panski-11-pazdziernika-2020.html> (21.10.2021): *È la Chiesa è chiamata a raggiungere i crocicchi odierni, cioè le periferie geografiche ed esistenziali dell'umanità, quei luoghi ai margini, quelle situazioni in cui si trovano accampati e vivono brandelli di umanità senza speranza.*

²⁴ TENŻE, *Lettera Apostolica „Misericordia et misera”*. A conclusione del giubileo straordinario della Misericordia, 20 XI 2016, https://www.vatican.va/content/francesco/it/apost_letters/documents/papa-francesco-lettera-ap_20161120_misericordia-et-misera.html (21.12.2016).

²⁵ TENŻE, *Omelia*. VI Giornata mondiale dei poveri, Basilica Vaticana, 13 XI 2022, <https://www.vatican.va/content/francesco/it/homilies/2022/documents/20221113-omelia-giornata-mondiale-poveri.html> (21.11.2022): *Anche oggi, fratelli e sorelle, vediamo sollevarsi popolo contro popolo e assistiamo angosciati al veemente allargamento dei conflitti, alla sciagura della guerra, che provoca la morte di tanti innocenti e moltiplica il veleno dell'odio. Anche oggi, molto più di ieri, tanti fratelli e sorelle, provati e scontentati, migrano in cerca di speranza, e tante persone vivono nella precarietà per la mancanza di occupazione o per condizioni lavorative ingiuste e indegne. E anche oggi, fratelli e sorelle, i poveri sono le vittime più penalizzate di ogni crisi.*

nych ofiar wszelkiego rodzaju przemocy. Nadszedł czas, aby położyć kres przemocy wobec kobiet i aby kobiety były szanowane, a nie traktowane jak towar. Nadszedł czas, aby przerwać krąg obojętności i na nowo odkrywać piękno spotkania i dialogu²⁶.

3. Kościół peryferii

W swoim nauczaniu papież Franciszek często używa metafory peryferii. Jorge Bergoglio używał tego terminu już jako pasterz diecezji Buenos Aires. W notatkach z jego przemówienia wygłoszonego podczas konklawe znajdują się takie słowa:

Kościół jest wezwany do tego, aby wyszedł na zewnątrz i skierował swe kroki na peryferie. Nie tylko te geograficzne, ale także egzystencjalne: peryferie tajemnicy grzechu, bólu, niesprawiedliwości, ignorancji; peryferie wszystkich rodzajów biedy²⁷.

Kościół – zdaniem papieża – winna cechować otwartość na różnorodne kultury, a nie próba trwania przy jednym, określonym wzorcu kulturowym. Odnajdywani na peryferiach wszelkiego rodzaju ubodzy są porównywani przez Franciszka do „bankierów”, którzy „zapewniają nam wieczny dochód” i pozwalają wzbogacić się w miłości. Pod koniec życia sukces, władza i pieniądze okażą się iluzją, a miłość prawdziwym bogactwem.

Nie możemy czekać, aż ubodzy zapukają do naszych drzwi. Pilnie potrzeba, abyśmy dotarli do nich w ich własnych domach, w szpitalach i w domach opieki, na ulicach i w ciemnych zaułkach, gdzie czasem się chowają, w schroniskach i w ośrodkach²⁸.

²⁶ *Spotkanie z ubogimi w bazylice Matki Bożej Anielskiej w Asyżu*, 12 XI 2021, <https://deon.pl/kosciol/papiez-franciszek-przybyl-do-asyzu-na-spotkanie-z-ubogimi,1693790> (14.11.2021).

²⁷ K. PAWLINA, *Eklezjologia papieża Franciszka*, „Studia Bobolanum” 1 (2014), s. 14.

²⁸ *Spotkanie z ubogimi w bazylice Matki Bożej Anielskiej w Asyżu*, 12 XI 2021, <https://deon.pl/kosciol/papiez-franciszek-przybyl-do-asyzu-na-spotkanie-z-ubogimi,1693790> (14.11.2021): *Non possiamo attendere che bussino alla nostra porta, è urgente che li raggiungiamo nelle loro case, negli ospedali e nelle residenze di assistenza, per le strade e negli angoli bui dove a volte si nascondono, nei centri di rifugio e di accoglienza (...).*

W tego rodzaju optyce Kościół jest wezwany do wyjścia na ulice peryferii egzystencjalnych, aby leczyć zranionych i szukać zagubionych, bez uprzedzeń i lęku, bez prozelityzmu, ale w gotowości do poszerzenia swojego przybytku, aby móc przyjąć wszystkich. W jednym z przemówień do przedstawicieli duszpasterstwa na rzecz emigrantów papież wskazywał:

Fale migracyjne stanowią nowy „obszar” misyjny, dogodną okazję, by głosić Jezusa Chrystusa i Jego Ewangelię, nie ruszając się ze swojego środowiska, by konkretnie dawać świadectwo o wierze chrześcijańskiej w miłości i przy głębokim poszanowaniu innych form wyrazu religijnego. Spotkanie z migrantami i uchodźcami innych wyznań i religii jest żywym gruntem do rozwijania szczerego i ubogającego dialogu ekumenicznego i międzyreligijnego²⁹.

Potrzeba wyjścia na peryferie została ponownie zaakcentowana podczas V Dnia Ubogich:

Biedni nie są osobami zewnętrznymi dla wspólnoty, ale są braćmi i siostrami, z którymi dzieli się cierpienie po to, by przynieść ulgę w ich ciężkiej sytuacji oraz ich marginalizacji, ażeby została im przywrócona utracona godność, a także po to, by zabezpieczyć im konieczne włączenie społeczne³⁰.

W sumie pojęcie „peryferie” ma zastosowanie w nauczaniu i praktyce duszpasterskiej Franciszka w swoim wielorakim znaczeniu. W swym szerokim rozumieniu społecznym jest odnoszone do rzeczywistości socjalnej, gdzie zauważalna jest potrzeba zaangażowania Kościoła na rzecz ubogich i potrzebujących. W strukturach wewnętrznych Kościoła konieczne staje się uwydatnienie roli wspólnot partykularnych, synodów biskupów i konferencji episkopatów. W rzeczywistości tak szerokie definiowanie „peryferii” w kontekście eklezjalnym jest kompatybilne z oficjalnymi wypowiedziami Urzędu Nauczycielskiego Kościoła od czasu Soboru Watykańskiego II.

²⁹ FRANCISZEK, *Przemówienie do dyrektorów krajowych duszpasterstwa ds. migrantów*, 22 IX 2017, *OsRomPol* (2017), nr 10, s. 43.

³⁰ TENŽE, *V Giornata mondiale dei poveri*, 14 XI 2021, <https://www.vatican.va/content/francesco/it/messages/poveri/documents/20210613-messaggio-v-giornatamondiale-poveri-2021.html> (21.11.2021): *I poveri non sono persone "esterne" alla comunità, ma fratelli e sorelle con cui condividere la sofferenza, per alleviare il loro disagio e l'emarginazione, perché venga loro restituita la dignità perduta e assicurata l'inclusione sociale necessaria.*

4. Krytyka prawem w Kościele

Odmienne strategia duszpasterska i idące za nią sposób i treść nauczania napotykać niemałą falę otwartej krytyki słów i gestów biskupa Rzymu. W odpowiedzi na ostrze krytyki Franciszek w jednym ze swoich licznych wywiadów prasowych dla amerykańskiej agencji *Associated Press* (25 I 2023), konstatuje, że „krytyka pozwala nam wzrastać i poprawiać rzeczy”. Jednocześnie deklaruje, że chce, by była ona obecna, nawet jeśli „trochę przeszkadza” i zakłóca „spokój”. Przyznaje, że wolałby, aby „nie było krytyki”, ale jeśli takowa pojawia się, to oznacza, że istnieje wolność słowa. Papież prosi dostrzegających jego wady, aby mówili mu „w twarz”, a nie za jego plecami. W tym względzie składa hołd kard. Pellowi, któremu powierzył reformę finansów Watykanu. Według początkowo anonimowego tekstu, a obecnie uwierzytelnionego, miał on określić pontyfikat Franciszka jako „katastrofę” i „klęskę”. „Miał prawo” krytykować, bo „krytyka jest prawem człowieka”. Tym zdaniem papież próbuje w istocie złączyć opozycję, która jest wyrażana wobec niego „także w Kurii rzymskiej”. Pośrednio wskazuje drogę do przewyżczenia tych napięć. Potwierdza, że krytyka jest uprawniona, o ile jest wyrażana szczerze. Uczciwa krytyka, otwarta na odpowiedź, jest konstruktywna. To jest forma umiłowania Kościoła. Publicznie zaprasza do krytycznej debaty z nim.

Do annałów historii Kościoła katolickiego przejdzie wypowiedź papieża Franciszka podczas podróży powrotnej w samolocie z Madagaskaru. Pytany o ryzyko rozłamów między Stolicą Apostolską a amerykańskim katolicyzmem, odpowiedział bardzo spokojnie: „Nie boję się schizm”. Ta bezprecedensowa wypowiedź papieża może być echem słynnego zdania Jana Pawła II podczas mszy inauguracyjnej jego pontyfikatu w październiku 1978 r.: *Non abbiate paura*. Papież Franciszek może zakładać dwie możliwości niewykluczające się wzajemnie. Z jednej strony istnieje prawdopodobieństwo schizmy, które w najbliższym czasie nie wydaje się zbyt duże. Z drugiej strony nie chce pozwolić, aby takie ryzyko determinowało jego postępowanie. On sam bardzo krytycznie odniósł się np. do synodu Kościoła niemieckiego, prowadzonego, według niego, przez „elity”, a nie przez „lud Boży”. Niebezpieczeństwo tkwi w tym, że „dominuje coś bardzo, bardzo ideologicznego”; wtedy „Duch Święty idzie do domu, bo ideologia konkuruje z Duchem Świętym”³¹.

³¹ B. ZAJĄCZKOWSKA, *Papież o Duchu Św.: nie usuwa problemów, ale wprowadza harmonię*, *Modlitwa „Anioł Pański”*, 14 V 2023, <https://www.vaticannews.va/pl/papiez/news/2019-06/msza-zeslanie-ducha-swietego-papiez.html> (15.05.2023).

Francuski historyk i publicysta Yves Chiron (ur. 1960) podjął się wnikliwej analizy ostrza krytyki kierowanej wobec słów i czynów Franciszka. Na 350 stronach książki zatytułowanej *Ci, którzy oczerniają papieża Franciszka, kiedy cokolwiek mówi i robi*, dokonuje przeglądu wielu obszarów, gdzie papież jest krytykowany³². Wprowadzony w tytule neologizm *Françoisphobie* (szczęśliwszy od anglicyzmu *François Bashing*) dobrze ilustruje opozycję, jaką posiada ten papież nawet wśród rzymskich katolików. Jest krytykowany w takich kwestiach, jak: rola kobiet w Kościele, aborcja, antykoncepcja, homoseksualizm, troska o ekologię czy migrantów, ocena wojny w Ukrainie. Za każdym razem Chiron próbuje demaskować fałszywe oskarżenia oparte na *fake newsach*. Ciekawa jest osobista interpretacja autora, który zadaje sobie trud odpowiedzi na pytanie: Dlaczego papież Franciszek wykrystalizował i nadal krystalizuje czasami tyle wrogości, tyle krytyki, tyle nienawiści? Wymienia zróżnicowane kategorie przyczyn. Po pierwsze, sama osobowość i język Franciszka, który kontrastuje z językiem jego poprzednika. Przybycie papieża z Ameryki Południowej, który ma niezwykłą zdolność okazywania swojej bliskości i czułości wszystkim, a w szczególności najbardziej potrzebującym i wykluczonym, miało dokonać „przebudzenia w Kościele”. Bez wątplenia, jeśli jedni są obudzeni, inni są wstrząśnięci. Po drugie, inną przyczynę stanowi na pewno świat nowych mediów ze swoją „komunikacją natychmiastową i zglobalizowaną”, gdzie spontaniczna odpowiedź udzielona dziennikarzowi podczas improwizowanej konferencji na pokładzie samolotu obiega cały świat, zanim autor wypowiedzi wylądzuje. Faktem jest i to, że ostra krytyka papieża szybko rozprzestrzenia się w mediach. Przykładem może być ogrom krytyki, jaki pojawił się po jego wypowiedziach na temat homoseksualizmu, niekontrolowanej płodności, uproszczenia sposobu przygotowania do sakramentów, dostępu do Komunii dla ponownie poślubionych rozwodników, otwartości na inne religie i współczesne ideologie, a ostatnio postawę wobec wojny w Ukrainie. W ocenie krytyków tego typu wypowiedzi wprowadzają „zamieszanie” czy nawet „zgorszenie”.

Kolejną przyczyną ataków na biskupa Rzymu jest jego metoda sprawowania swojej misji, która wprawia wielu w zakłopotanie. Niektórzy określili ją jako „magisterium w ruchu” lub „magisterium kruchości”. Kard. Scola definiuje to w następujący sposób: „Papież zaczyna od działania, aby dojść do sło-

³² Y. CHIRON, *Françoisphobie – François Bashing. Ceux qui dénigrent le pape François, quoi qu'il dise et quoi qu'il fasse*, Paris: Cerf 2020.

wa, zaczyna od gestów, aby przejść do nauczania, i w końcu kończy się bardzo chrystocentrycznym przepowiadaniem³³. Faktycznie od samego początku ten pontyfikat jest naznaczony bardzo znaczącymi gestami, wychodzącymi poza ramy dotychczasowych konwencji. Franciszek stara się lansować Kościół „otwartych drzwi”, który jest społecznością ochrzczonych w ciągłym dialogu i komunikacji. Ważnym elementem misji Kościoła jest wnikanie w tajemnicę ludzi przeżywających ów syndrom marginalizacji w Kościele. Apeluje, by Kościół potrafił włączyć się w ich rozmowę. Nawiązując do obrazu uczniów w drodze do Emaus, tłumaczy:

(...) potrzebujemy Kościoła, który potrafi prowadzić dialog z tymi uczniami, którzy uciekają z Jerozolimy, włączą się bez celu, sami, ze swoim zawodem, rozczarowaniem chrześcijaństwem uważanym już za ziemię jałową, bezowocną, niezdolnym do generowania sensu³⁴.

W wielu swych wystąpieniach przypomina koncepcję Kościoła jako „szpitala polowego”, przyjmującego najsłabszych i chorych, i jako latarnię morską w porcie lub pochodnię niesioną wśród ludzi, aby oświecać tych, którzy zgubili drogę lub są w środku burzy. Papież zwraca uwagę, że tak realizowane „magisterium kruchości” uobecnia Kościół wśród wykluczonych grup społecznych, jak: chorzy czy niepełnosprawni, obarczeni społeczną dezaprobatą, np. więźniowie, osoby uchylające się od pracy, prostytutki, emigranci, uchodźcy. O tych ostatnich przypomina w swoich podróżach poza Watykan albo kiedy zwraca uwagę na ofiary toczących się wojen. Warto w tym miejscu przypomnieć fakt, iż już drugiego dnia wojny w Ukrainie udał się osobiście do ambasady rosyjskiej przy Stolicy Apostolskiej, gdzie prosił ambasadora, żeby przekazał Putinowi, iż jest gotów do podróży w miejsce konfliktu pod warunkiem, że pojawi się maleńkie okienko dla negocjacji. W tej trudnej sytuacji Stolica Apostolska podejmowała wysiłki na rzecz uwolnienia więźniów, zarówno cywilnych, jak i wojskowych. Stanowisko papieża polega na uporczywym dążeniu do pokoju i szukaniu porozumienia. A to nie zawsze jest dobrze odczytywane. Wyraźne znaki empatii wobec udręk wojennych Ukrainy stanowią odpowiedź na wcześniejsze wątpliwości dotyczące postawy papieża wobec rosyjskiej agresji. Media ciągle zarzucają mu, że nie jest w stanie

³³ M. KRZYSZTOFIK, *Kard. Angelo Scola: nie do nas należą żniwa w Kościele*, <https://www.vaticannews.va/pl/kosciol/news/2021-11/kard-angelo-scola-nie-do-nas-naleza-zniwa-w-kosciele.html> (30.11.2021).

³⁴ K. SAWICKI, *Franciszkowa obsesja dialogu*, <https://deon.pl/kosciol/komentarze/franciszkowa-obsesja-dialogu,270075> (14.12.2021).

potępić agresora albo wręcz stara się wytłumaczyć jego postępowanie. Kruchłość pokoju nakazuje jednak posługiwać się proporcjonalnymi środkami, które mogłyby uratować resztki nadziei dla zagrożonych w zbrojnym konflikcie.

*

Paradoksalnie na przestrzeni dziesięciu lat pontyfikatu papież Franciszek wielokrotnie dawał okazję przeciwnikom do nie szczędzenia mu wyrazów pogardy i wątplenia w słuszność tego, co czyni. Zresztą kontestacja „prawowierności” następcy św. Piotra stała się wręcz modna. W XX stuleciu doświadczali tego wszyscy papieże. W rezultacie wcześniejsze pontyfikaty doświadczały tej samej krzywej wznoszącej i opadającej. Dla Kościoła liczy się znaczenie danego pontyfikatu. Z tego punktu widzenia pontyfikaty Jana Pawła II i Benedykta XVI, ze swoimi zaletami i wadami, są wciąż bardzo żywe. Podobnie jest i będzie z Franciszkiem. Zasadniczo nie należałoby podejmować ryzyka przedwczesnego oceniania biegu rzeczy. Fazy kryzysu nie muszą być najgorsze, otwierają one na realia Kościoła, które obecnie nie wydają się najłatwiejsze.

Można zaryzykować tezę, że słowa i gesty papieża Franciszka o ile napotyka ją umiarkowaną aprobatę w łonie samego Kościoła, o tyle dosyć skutecznie odbudowują wiarygodność tej instytucji w ocenie stojących z dala. Być może dla wielu ten pontyfikat pozwala streścić artykuł *Credo*: „Wierzę w jeden, święty, powszechny i apostołski Kościół” w zawołaniu: „Wierzę Kościołowi”. W całokształcie dotychczasowych lat tego pontyfikatu można rozpoznawać znamiona Kościoła włączającego. W nauczaniu i praktyce pastoralnej Franciszka przejawia się logika integracji hołdująca kulturze spotkania, która pozwala dojść do głosu marginalizowanym w życiu społecznym i w łonie samego Kościoła. Papież zachęca do tworzenia „Kościoła bliskości” poprzez wyjście na peryferie. Z uporem Franciszek apeluje o Kościół, który nie lękałby się wyjścia do tych ludzi podczas przeżywanych przez nich nocy. Potrzeba bowiem Kościoła, który potrafi prowadzić dialog z tymi uczniami, którzy uciekają z Jerozolimy, włączają się bez celu, sami, ze swoim zawodem, rozczarowaniem chrześcijaństwem uważanym już za ziemię jałową, bezowocną, niezdolnym do generowania sensu. Istotne jest także, aby Kościół dziś nie krył się w bezpiecznej własnej przestrzeni. Nie wolno pozostawać zamkniętym w parafii, w bezpiecznych wspólnotach, kiedy tak wiele osób czeka na Ewangelię³⁵.

³⁵ *Papież Franciszek w Brazylii. Próba podsumowania*, <https://papiez.wiara.pl/doc/1645951>. *Papiez-Franciszek-w-Brazylii-Proba-podsumowania/6* (21.10.2022).

*

Bibliografia

- CHIRON Y., *Françoisphobie – François Bashing. Ceux qui dénigrent le pape François, quoi qu'il dise et quoi qu'il fasse*, Paris: Cerf 2020.
- Dichiarazione congiunta di Sua Santità Bartolomeo, Patriarca Ecumenico di Costantinopoli, di sua Beatitudine Ieronymos, Arcivescovo di Atene e di tutta la Grecia e del Santo Padre Francesco (Mòria Refugee Camp, Lesvos, 16 IV 2016), https://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2016/april/documents/papa-francesco_20160416_lesvos-dichiarazione-congiunta.html (18.04.2016).
- Dokument z *Aparecidy* (29 VI 2007). V OGÓLNA KONFERENCJA EPISKOPATÓW AMERYKI ŁACIŃSKIEJ I KARAIBÓW, *Dokument końcowy. Jesteśmy uczniami i misjonarzami Jezusa Chrystusa, aby nasze narody miały w Nim życie* (13–31 V 2007), wyd. polskie: Gubin 2014.
- FAGGIOLI M., *Sorting out Catholicism. A Brief History of the New Ecclesial Movements*, Collegeville: Liturgical Press 2014.
- FERNANDEZ V. M., *Ce que nous dit François*, Paris: de l'Atelier 2014.
- FRANCESCO, *Lettera Apostolica „Misericordia et misera”*. A conclusione del giubileo straordinario della Misericordia, 20 XI 2016, https://www.vatican.va/content/francesco/it/apost_letters/documents/papa-francesco-lettera-ap_20161120_misericordia-et-misera.html (21.12.2016).
- FRANCESCO, *V Giornata mondiale dei poveri*, 14 XI 2021, <https://www.vatican.va/content/francesco/it/messages/poveri/documents/20210613-messaggio-v-giornatamondiale-poveri-2021.html> (21.11.2021).
- FRANCESCO, *Omelia. VI Giornata mondiale dei poveri*, Basilica Vaticana, 13 XI 2022, <https://www.vatican.va/content/francesco/it/messages/poveri/documents/20210613-messaggio-v-giornatamondiale-poveri-2021.html> (21.11.2022).
- FRANCISZEK, *Ai Fedeli della Diocesi di Roma*, <https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2021/september/documents/20210918-fedeli-diocesiroma.html> (24.06.2022).
- FRANCISZEK, *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium”*, Kraków: WAM 2013.
- FRANCISZEK, *Angelus*, Piazza San Pietro, 11 X 2020, <https://www.vaticannews.va/pl/papiez-franciszek/angelus/2020-10/aniol-panski-11-pazdziernika-2020.html> (21.10.2021).
- FRANCISZEK, *Angelus*, Piazza San Pietro, 6 IX 2015, https://www.vatican.va/content/francesco/en/angelus/2015/documents/papa-francesco_angelus_20150906.html (7.09.2015).
- FRANCISZEK, *Synod to nie wymiana opinii, lecz słuchanie Ducha*, <https://www.vaticannews.va/pl/papiez/news/2021-09/papiez-synod-to-nie-wymiana-opinii-lecz-sluchanie-ducha.html> (21 IX 2022).

- FRANCISZEK, *Przemówienie do dyrektorów krajowych duszpasterstwa ds. migrantów*, 22 IX 2017, OsRomPol (2017), nr 10, s. 43.
- GERA L., *La religione del popolo. Chiesa, teologia e liberazione in America Latina*, Bologna: EDB 2015.
- IVEREIGH A., *The Great Reformer. Francis and the Making of a Radical Pope*, New York: Henry Holt and C 2014.
- KALUŻNY T., *Zmysł wiary jako zjawisko eklezjalne. Kontekst teologiczno-historyczny*. „Theological Research. The Journal of Systematic Theology” 5 (2017), s. 55–70.
- KRAUSS CH., KRUIP G., *Im Selbstblockaden verstrickt. Römische Korrekturen am Schlussdokument von Aparecida*, „Herder Korrespondenz” 61 (2007), s. 450–453.
- KRZYSZTOFIAK M., *Kard. Angelo Scola: nie do nas należą żniwa w Kościele*, <https://www.vaticannews.va/pl/kosciol/news/2021-11/kard-angelo-scola-nie-do-nas-naleza-zniwa-w-kosciele.html> (30.11.2021).
- MARTINEZ SAAVEDRA L., *La conversion des Églises latino-américaines. De Medellín à Aparecida (1968–2007)*, Paris: Karthala 2001.
- MIĘDZYNARODOWA KOMISJA TEOLOGICZNA, *Sensus fidei w życiu Kościoła. Dokument Międzynarodowej Komisji Teologicznej*, Kraków: Znak 2015.
- MONTENEGRO F., *Lampedusa kluczem do zrozumienia pontyfikatu Franciszka*, <https://www.vaticannews.va/pl/watykan/news/2021-12/kard-montenegro-lampedusa-kluczem-do-zrozumienia-pontyfikatu-f.html> (21.12.2021).
- MOREIRA NEVES L., *Evangelii nuntiandi: Paul VI's Pastoral Testament to the Church*, <https://www.ewtn.com/catholicism/library/evangelii-nuntiandi-paul-vis-pastoral-testament-to-the-church-1983> (24.06.2023).
- Papież Franciszek w Brazylii. Próba podsumowania*, <https://newsletter.gosc.pl/doc/1645951.Papiez-Franciszek-w-Brazylia-Proba-podsumowania/5> (21.10.2022).
- Papież przerwał modlitwę i zapłakał. „Wielki ból, wielki porażka dla ludzkości”*, <https://deon.pl/kosciol/papiez-przerwal-modlitwe-i-zaplakal-wielki-bol-wielki-porazka-dla-ludz-kosci,2359043> (10.12.2022).
- PAWLINA K., *Eklezjologia papieża Franciszka*, „Studia Bobolanum” 1 (2014), s. 13–20.
- Piazza di Spagna. Papa Francesco prega l'Immacolata per l'Ucraina. E si commuove*, <https://www.avvenire.it/papa/pagine/papa-francesco-immacolata-concezione-8-dicembre-2022> (9.12.2022).
- RABIEJ S., *Eklezjologia inkluzywna wg papieża Franciszka*, „Studia Oecumenica” 22 (2022), s. 23–46.
- RABIEJ S., *Krytyka „kultury wykluczenia” w nauczaniu papieża Franciszka*, w: M. HUMENIUK (red.), *Między ekskluzją a inkluzją w edukacji religijnej*, Wrocław 2017, s. 64–76.
- RABIEJ S., *Pedagogia inkluzji w nauczaniu i postawie papieża Franciszka*, w: M. LIS (red.), *Mosty, a nie mury. 5 lat pontyfikatu Franciszka*, Opole 2018, s. 71–82.

- SAWICKI K., *Franciszkowa obsesja dialogu*, <https://deon.pl/kosciol/komentarze/franciszkowa-obsesja-dialogu,270075> (14.12.2021).
- SCANNONE J.C., *Le pape du peuple. Entretiens avec Bernadette Sauvaget*, Paris: Cerf 2015.
- SCANNONE J.C., *Lucio Gera: un teologo „dal” popolo*, „La Civiltà Cattolica” 3954 (2015), s. 539–550.
- SCANNONE J.C., *Papa Francesco e la teologia del popolo*, „La Civiltà Cattolica” 3930 (2014), s. 553–656.
- SIKORA P., *Wspólna droga*, „Tygodnik Powszechny” (10 IX 2021), <https://www.tygodnikpowszechny.pl/wspolna-droga-168970> (12.10.2022).
- SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym „Dei verbum”*, w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań: Pallottinum 2002.
- Spotkanie z ubogimi w bazylice Matki Bożej Anielskiej w Asyżu*, 12 XI 2021, <https://deon.pl/kosciol/papiez-franciszek-przybyl-do-asyzu-na-spotkanie-z-ubogimi,1693790> (14.11.2021).
- THEOBALD CH., *L'exhortation apostolique „Evangelii gaudium”. Esquisse d'une interprétation originale du Concile Vatican II*, RTL 46 (2015), s. 321–340.
- VALLELY P., *Pope Francis. Untying the Knots. The Struggle for the Soul of Catholicism*, Londres: Bloomsbury 2013.
- ZAJĄCZKOWSKA B., *Papież o Duchu Św.: nie usuwa problemów, ale wprowadza harmonię*, *Moldlitwa „Anioł Pański”*, 14 V 2023, <https://www.vaticannews.va/pl/papiez/news/2019-06/msza-zeslanie-ducha-swietego-papiez.html> (15.05.2023).

*

Streszczenie: Wybór argentyńskiego biskupa na Stolicę Piotrową w 2013 r. zaowocował szeregiem zmian w dyskursie i praktyce Stolicy Apostolskiej. Jego wizja Kościoła jako przede wszystkim ludu Bożego oraz pragnienie oddania głosu jak największej liczbie wiernych, „od biskupów aż po ostatnich wiernych świeckich” (LG 12), wywołały nowy powiew zarówno w łonie samego Kościoła jak i poza nim. W jakim stopniu nauczanie i czyny papieża Franciszka stanowią „skok ewolucyjny” katolickiej eklezjologii? Na ile uporczywe poszukiwanie właściwego miejsca Kościoła w świecie współczesnym można umiejscowić w ogólnej wizji teologicznej papieża Franciszka? Odpowiedź na te pytania wymagałaby szerszych studiów. Niniejszy tekst proponuje jedynie ich zarys i przywołuje wybrane teksty i gesty papieża wyrażające jego troskę o wiarygodność Kościoła. Dla osiągnięcia zamierzonego celu badawczego posłużono się metodą analizy zgromadzonego materiału w postaci rejestrowanych wystąpień i publikowanych tekstów Biskupa Rzymu w latach 2013–2023, uzasadniających zasadność wiary w Kościół i Kościołowi. Prezentowany artykuł jest kontynu-

acją wcześniejszych publikacji autora skupionych wokół charakterystyki pontyfikatu papieża Franciszka³⁶.

Słowa kluczowe: eklezjologia, papież Franciszek, wiara, Kościół.

Abstract: The Church According to Pope Francis: Concern for the Credibility of the Church. The election of the Argentine bishop to the See of Peter in 2013 resulted in several changes in the discourse and practice of the Holy See. His vision of the Church as first and foremost the people of God, and his desire to give voice to as many of the faithful as possible, “from the bishops down to the last of the lay faithful” (LG 12), have sparked a new breeze within and outside the Church itself. To what extent do Pope Francis’ teachings and actions represent an “evolutionary leap” in Catholic ecclesiology? To what extent can the persistent search for the Church’s proper place in the modern world be in Pope Francis’ overall theological vision? Answering these questions would require a broader study; we offer only an outline. We will cite selected texts and gestures of the Pope expressing his concern for the credibility of the Church. To achieve the intended research goal, the method of analysing the collected material in the form of recorded speeches and published texts of the Bishop of Rome in 2013–2023 justifying the legitimacy of faith in the Church was used. The presented article is a continuation of the author’s previous publications focused on the characteristics of the pontificate of Pope Francis.

Keywords: Ecclesiology, Pope Francis, Faith, Church.

³⁶ S. RABIEJ, *Krytyka „kultury wykluczenia” w nauczaniu papieża Franciszka*, w: M. HUME-
NIUK (red.), *Między ekskluzją a inkluzją w edukacji religijnej*, Wrocław 2017, s. 64–76; S. RA-
BIEJ, *Pedagogia inkluzji w nauczaniu i postawie papieża Franciszka*, w: M. LIS (red.), *Mosty, a nie
mury. 5 lat pontyfikatu Franciszka*, Opole 2018, s. 71–82; S. RABIEJ, *Eklezjologia inkluzyjna wg
papieża Franciszka*, s. 23–46.